

فرصتی برای کلان‌نگری در حوزه رفاه و ...

... از سوی مجلس در مقاطع رای اعتماد یا استیضاح (هرکدام دوبار) فارغ از نتایج این ارزیابی‌ها، گویای یک واقعیت روشن است و آن نیاز مبرم به تمرکز بر گفتمانی متفاوت و مبتنی بر مبانی علمی و ناظر به پاسخ‌گویی به مهم‌ترین مسائل و چالش‌های کشور و مردم در عرصه کار، تعاون و رفاه اجتماعی است، نه امور حاشیه‌ای و فرعی. به‌ویژه آنکه تشدید تنگناهای اقتصادی (بر اثر رفتارهای پیمان‌شکنانه آمریکای ترامپ) و بالاگرفتن میزان فشار وارده بر زندگی نیروهای مولد و آسیب‌پذیر کشور، سطح انتظارات و توقعات از بخش رفاه و تامین اجتماعی را بالا برده و نگاه‌ها را بیش از پیش متوجه اهمیت جایگاه و نیز کیفیت سیاست‌ها و برنامه‌های این وزارتخانه کرده است.

یکی از پرسش‌های اصلی در حال حاضر این است که وزیر پیشنهادی جدید تا چه اندازه قادر است به این انتظارات به لحاظ گفتمانی پوشش دهد و تا چه اندازه می‌تواند مجلس را در باره عمق، گستره و کارایی مبانی نظری و علمی برنامه‌های پیشنهادی خود قانع و همراه کند؟

در واقع انتظار می‌رود سازوکارهای پیشنهادی برای حل مشکلات حوزه‌های کار و رفاه اجتماعی که به زندگی میلیون‌ها انسان بستگی دارد، نه فقط زمینه‌ساز تحقق جهت‌گیرهای کلی در اسناد بالادستی نظیر برنامه ششم یا برنامه و بودجه سالیانه مصوب مجلس باشد، بلکه با نگاهی تازه، متفاوت و خلاق، طرحی نو برای کاهش فشارهای طاقت‌شکن برگرده مردم در اندازد. همچنین شاید وقت آن رسیده باشد که در این مقطع تاریخی برای سیاست‌گذاری اجتماعی ایران، سند حقوقی و ساختاری مهمی چون قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی(مصوب ۱۳۸۳) در ادامه تلاش‌های گذشته، بار دیگر در دستورکار دولت و مجلس قرار گیرد.

با این یادآوری که «نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی» آن گونه که در این قانون کمتر شناخته‌شده، تعریف شده است، نظامی است که باید مبتنی بر اصولی چون «جامعیت»، «کفایت»، «فراگیری»، «پیشگیری»، «توانمندسازی»، «کارگستری» و «نیازمندیابی فصال»، زمینه‌ای فراهم کند تا اهداف بزرگی مانند انسجام کلان سیاست‌های رفاهی، توسعه عدالت اجتماعی و حمایت از همه افراد کشور در برابر تبعات و آسیب‌های ناشی از رویدادهای اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و پیامدهای آن تحقق یابد و در این راستا با نگاهی ملی (در چارچوب شورای عالی رفاه و تامین اجتماعی و به ریاست رئیس‌جمهور) از طریق ساماندهی بیمه‌های اجتماعی (صندوق‌های بازنشستگی)، امور حمایتی، امور امدادی، نظام‌دهی یارانه‌ها و اتخاذ تدابیر کلان در عرصه سلامت نیروهای مولد، چاره‌اندیشی شود.

به‌ویژه آنکه بسیاری از مشکلات مربوط به برهم خوردن تعادل میان منابع و مصارف بزرگ‌ترین سازمان بیمه‌گر اجتماعی کشور (سازمان تامین اجتماعی) ناشی از ناکارآمدی بخش‌های امدادی و حمایتی و سرریز مطالبات ناشی از این وضعیت به سوی سازمان تامین اجتماعی است.

بدیهی است، پاسخ به این دغدغه‌ها در روز رای‌گیری و در مجلس داده خواهد شد. با این امید که برنامه وزیر پیشنهادی با ابتناء به تجارب طولانی و موثر وی در حوزه‌های کلان اقتصاد، تولید، صنعت، نظامات بازنشستگی و ... و با بهره‌جویی از تجارب صاحب‌نظرانی که در گفتمان‌سازی این حوزه‌های تخصصی از جمله در بخش کفایت و حساس رفاه و تامین اجتماعی طی سه دهه گذشته نقش آفرین بوده‌اند و برخورداری از مشاوره کسانی که تجاربی غنی را با گذر از آزمون‌های دشوار مدیریتی و کارشناسی کسب کرده‌اند، راهی تازه در عرصه سیاست‌گذاری اجتماعی کشور به سود مردم باز کند.

مدیر مسئول هفته‌نامه آتیه‌نو

رزومه مدیریتی؛ نقطه‌قوت شریعتمداری برای کسب رای اعتماد مجلس

عضو کمیسیون صنایع و معادن مجلس گفت: «رزومه مدیریتی آقای شریعتمداری و سابقه عملکرد ایشان در دولت‌های قبلی، نقطه‌قوت او برای کسب رای اعتماد مجلس برای تصدی وزارت کار است.» حمیده زرابادی در گفت‌وگو با «تسنیم»، با رد برخی گمانه‌زنی‌ها در باره تاثیر احتمالی عملکرد وزیر پیشنهادی در وزارت صنعت، معدن و تجارت، اظهارکرد: «نمایندگان مجلس می‌دانند که مشکلات وزارت (صمت) نتیجه مدیریت یک‌سال و چند ماهه آقای شریعتمداری نیست،» وی همچنین پیش‌بینی کرده است، شریعتمداری قاطعانه ابهامات منتقدانش را رفع می‌کند و به‌واسطه تجربه مدیریتی و سابقه اجرایی اش در حوزه‌های اقتصادی، رای اعتماد مجلس را به دست می‌آورد.

خبرها و نظره‌های تامین اجتماعی

۰۲ | آتیه‌نو

اقتصاد و رفاه در انتظار تحولی تازه

گزارش «آتیه‌نو» از چالش‌ها و کاستی‌های حوزه رفاه و تامین اجتماعی هم‌زمان با اعلام گزینه‌های پیشنهادی رئیس‌جمهور برای وزار تخانه‌های رفاه، اقتصاد، راه و صنعت

تغییر برای ترمیم. این شرحی سه کلمه‌ای برای تحولاتی است که از روز گذشته در دولت دوازدهم رخ داده است. دکتر حسن روحانی بالاخره به زمزمه‌ها و شایبه‌ها در باره تغییرات کابینه خود پاسخ داد و گزینه‌های پیشنهادی‌اش را برای چهار وزارتخانه تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اقتصاد و امور دارایی، راه و شهرسازی و صنعت، معدن و تجارت اعلام کرد. محمد اسلامی برای تصدی وزارت راه، فرهاد دژپسند برای پست وزارت اقتصاد، رضارحمانی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت و محمد شریعتمداری برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، چهار گزینه‌ای هستند که برای چهار وزارتخانه کلیدی دولت به مجلس پیشنهاد شده‌اند. حالا با این تغییرات، دولت دوباره آرایش کامل خود را بعد از مدت‌ها باز یافته تا با قدرت و انرژی هرچه تمام‌تر به مصاف مشکلات و معضلات کشور برود. آن هم در شرایطی که دولت بایشتترین و سنگین‌ترین فشارها از داخل و خارج روبه‌روست و خواست‌ها و مطالبات عمومی نیز به بالاترین میزان رسیده است. سه تن از این چهره‌ها، تازه‌نفس هستند و تازه به اردوگاه دولت اضافه شده‌اند، اما نفر چهارم که محمد شریعتمداری است، به‌تازگی از وزارت صنعت، معدن و تجارت استعفا کرده و قرار است دوران تازه‌ای از خدمت خود را این بار با مدیریت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ادامه دهد. وزارتخانه‌ای که در چند ماه گذشته دستخوش تلاطم‌های بسیار بوده و تکالیف بر زمین مانده بسیاری دارد. کارگران و بازنشستگان مدت‌هاست در انتظار ترمیم سطوح مزدی و حقوق و مزایای بازنشستگی و مستمیری خود که متاثر از کاهش ارزش پول ملی دیگر قدرت خرید گذشته را ندارد، نشسته‌اند و خواست مکرر کارفرمایان و بنگاه‌های تولیدی نیز حمایت‌های بیشتر وزارتخانه از فعالیت‌های آن‌هاست. در عرصه زیربنایی و پایه‌ای رفاه و تامین اجتماعی هم که ناپایداری صندوق‌های بازنشستگی و گرفتاری‌های آن‌ها بر کسی پوشیده نیست.

سوابق اجرایی وزیر پیشنهادی رفاه

گذشته از اینکه هفته آینده نمایندگان مجلس چه نظری در باره صلاحیت وزرای پیشنهادی دولت و برنامه‌های آن‌ها خواهند داد، دولت عزم خود را برای استمرار مسیر عقلانیت و تدبیر به‌صورت کامل جزم کرده است. با این حال وزرای جدید با مسائل و چالش‌های سختی روبه‌رو هستند، به‌ویژه در حوزه رفاه و تامین اجتماعی آن قدر مسائل پیچ‌ونتاب یافته که مرور دوباره و تاکید بر ضرورت پرداخت جدی به آن‌ها از وزیر آینده انتظار می‌رود. نام محمد شریعتمداری که فوق‌لیسانس مدیریت بازرگانی دارد، بیش از هر چیز با وزارت صنعت، معدن و تجارت گره خورده است. وزارتخانه‌ای که بیش از یک سال در آن عهده‌دار مسئولیت بود و سرانجام به استعفاى او انجامید. نگاهی به سوابق اجرایی شریعتمداری تا پیش از تحولات اخیر، نشان می‌دهد او در اکثر موارد پیوندی نزدیک با حوزه‌های اقتصادی، صنعت و بازرگانی داشته و فرصت‌ها و چالش‌های حوزه‌های تولید و خدمات را به خوبی می‌شناسد. این ویژگی‌ها به مدد سال‌ها خدمت در کنار دولت‌ها به‌دست آمده است. معاون اجرایی رئیس‌جمهوری در دولت یازدهم، دو دوره وزارت بازرگانی در دولت‌های هشتم و نهم، عضو شورای استاندارد و تحقیقات صنعتی، ریاست کمیسیون اقتصادی شورای روابط خارجی از سال ۸۵، نمایندگی دولت در الحاق به سازمان جهانی تجارت، قائم‌مقامی وزیر بازرگانی، معاون کمیسیون نظارت بر سازمان‌های صنفی از سال ۶۸ تا ۷۲ و... تنها بخشی از سوابق خدمتی است که شریعتمداری در کارنامه‌قطر خود دارد. وزیر معرفی شده، در حوزه تخصصی رفاه و تامین اجتماعی نیز دارای پیشینه‌ای است. عضویت در شورای عالی تامین اجتماعی در دولت‌های هفتم و هشتم و همین‌طور عضو کنونی هیئت‌امانی سازمان تامین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی، شریعتمداری را مستقیماً به حوزه رفاه وصل می‌کند. با اینکه این‌ها بخشی از ویژگی‌های شخصی و تخصصی وزیر پیشنهادی رفاه است و باید قضاوت در باره کفایت و بسندگی آن را به نظر منتخبان مردم در خانه ملت واگذار کرد. بررسی موضوعات حوزه تامین اجتماعی و نیاز عاجلی که در این حوزه برای پایبندی به اسناد و سیاست‌های بالادستی رفاه و تامین اجتماعی و شاید هم خلق گفتمان جدید احساس می‌شود، مسئله‌ای مهم‌تر است.

پیش‌بینی

۶۶

واقعیت این است که کشور مادر زمینه‌اجرای گفتمان‌های رفاهی با وجود سابقه‌ای دیرینه، دچار نوعی عقب‌ماندگی و تاخیر است. گفتمانی که الگو نمونه‌اعلای آن، قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی (مصوب سال ۱۳۸۳) است، اما در خلال سال‌ها و متاثر از جهت‌گیری‌های سیاسی یا سیاستی دولت‌ها، به‌مرور ضعیف و ضعیف‌تر شده است. قانونی که به خوبی سازوکار و متولی رسیدگی به مسائل رفاه اجتماعی مردم را مشخص کرده و کش فعالانه و سیاست‌گذاری اصولی را از دولت‌ها خواسته است.

میان قلمروهای سه‌گانه حمایتی، بیمه‌ای و امدادی شرط لازم و اساسی تحقق این هدف است. این قانون همچنین به سبب تاثیرپذیری شدید حوزه تامین اجتماعی از شرایط اقتصادی کشور، بر ضرورت جبران آثار سوء احتمالی تصمیم‌ها و برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی دولت‌ها بر حوزه رفاه اجتماعی تاکید ویژه‌ای دارد. این تاکید از آنجا ناشی می‌شود که از نظر قانون‌گذار، اقتصاد پرونوق با تغذیه حوزه رفاه اجتماعی، زمینه صیانت موثر از آحاد جامعه در برابر آسیب‌های احتمالی اجتماعی و اقتصادی را فراهم می‌آورد و این وظیفه‌ای است که بنا به متن قانون، وزارت رفاه عهده‌دار آن است. وزارتخانه‌ای که گرچه در سال‌های گذشته به دلیل تغییرات ساختاری و عمدتاً شکلی مانند ادغام و یکپارچه‌سازی، از ماموریت‌های ذاتی اش دور شده، اما همچنان متولی رسمی تحقق توسعه اجتماعی در کشور همین وزارتخانه است و مسیر پیش رو نیز همچنان که اهل فن می‌گویند، بازگشت دوباره به قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی است. در این ارتباط اگر تسلط وزیر پیشنهادی بر مناسبات و پیش نیازهای توسعه اقتصادی را مبنا قرار دهیم، اگر این آشنایی، با ضرورت‌ها و الزامات توسعه‌ای رفاه اجتماعی و بازیگران آن همراه شود، می‌توان به بسط و گسترش عدالت اجتماعی با ابزار بیمه‌های اجتماعی امیدوار بود.

چالش صندوق‌ها و انتخاب‌های عقلایی

در زیربخش‌های حوزه رفاه و تامین اجتماعی نیز کاستی‌ها و گرفتاری‌ها کم نیست. امروزه همه می‌دانند که صندوق‌های بازنشستگی با مخاطبان میلیونی، پس از فراز و فرودهای بسیاری که طی چهار دهه اخیر از سر گذرانده‌اند، با چه مشکلات و چالش‌هایی روبه‌رو هستند. نهادهایی که مشکلات ریز و درشت آن‌ها مدت‌هاست در ردیف ابرچالش‌های مهم کشور جای گرفته‌است و در قوانین برنامه توسعه‌ای کشور نیز احکامی برای بازگشت ثبات به آن‌ها پیش‌بینی شده است. کسری نقدینگی و ناهمخوان بودن منابع و مصارف، نسبت پشتیبانی پایین، نبود پوشش فراگیر بیمه‌ای و ... همگی از جمله تنگناهایی هستند که صندوق‌های بازنشستگی هجده‌گانه در کشور با آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند و در برخی مثل تامین اجتماعی که سطح خدمات و شعاع دایره پوشش آن گسترده‌تر است،

زمان و نحوه رسیدگی حیاتی‌تر است. گذشته از این‌ها نرخ بالای بیکاری نیز چالش صندوق‌ها را مضاعف کرده است. گذشته از اینکه بیکاری بالا، خود متغیری مستقل در میان شاخص‌های رفاهی است، علاوه بر آثار اجتماعی، روانی و امنیتی برای کل کشور، بر وضع منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی، به‌ویژه مهم‌ترین صندوق بیمه‌گر اجتماعی کشور، یعنی سازمان تامین اجتماعی نیز اثرگذار است. به فهرست معضلات صندوق‌ها باید این موارد را نیز افزود: تعدد صندوق‌های کوچک و ناکارآمد، افزایش هزینه‌های جاری صندوق‌ها و وابستگی آن‌ها به منابع عمومی، فقدان جامعیت پوشش بیمه بازنشستگی در کشور و خارج بودن بخش قابل توجهی از جمعیت کشور از پوشش صندوق‌های موجود، قوانین و مقررات غیرکارشناسی و عمدتاً هزینه‌زا که سن بازنشستگی را پایین آورده و انواع بازنشستگی‌های پیش از موعد را رواج داده است، بدهی‌های کلان و انباشته نهاد دولت به صندوق‌ها و ... بنابراین از وزیر آینده رفاه انتظار می‌رود با بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های بدنه کارشناسی خود، اقدامی جدی و اساسی برای رفع مشکلات این حوزه انجام دهد.

رهیافت رفاهی و استمرار امید و عقلانیت

در مجموع می‌توان این طور برداشت کرد که وزیر آینده رفاه که نمایندگان مجلس جواز حضور او را در کابینه صادر می‌کنند، با دو موقعیت روبه‌روست. از یک طرف با به حوزه پرچالش اما زیربنایی می‌گذارد که به‌شدت نیازمند اصلاحات و اجرای برنامه‌های سیاستی است تا انتظارات اهل فن و کارشناسان و همین‌طور شاخص‌های رفاهی کشور بهبود یابد. در سوی مقابل، اما نگرش او نسبت به ابزارهایی است که قانون‌گذار با قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی، به‌عنوان متولی رفاه کشور در اختیارش قرار داده است. ظرفیتی که تجربه سال‌های گذشته نشان می‌دهد استفاده‌ای درست و به‌موقع از آن نشده و مغفول مانده است. به نظر می‌رسد برنامه اصلی وزارت رفاه در مدت باقیمانده از دولت دوازدهم، یاقتن یا ساختن مسیری است که در آن، راهبردهای این قانون و تحقق سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های راهگشای آن محقق شود. رهیافت‌ها نیز کاملاً مشخص است: انسجام، هم‌افزایی و هماهنگی بین حوزه‌های مختلف بیمه‌ای، امدادی و حمایتی و نیز هماهنگی بین بخشی با سایر وزارتخانه‌های دخیل در امر رفاه و تامین اجتماعی. ترجمان همه این‌ها بهره‌گیری عقلانی، امپلوارانه و حداکثری از ظرفیت‌های موجود در راه ارتقای سطح رفاه آحاد مردم به‌ویژه نیروهای مولد و طبقات آسیب‌پذیر است. همان عقلانیت و آمیدی که دولت دوازدهم نیز در بعد کلان به آن معتقد و معترف است و با تغییرات در آرایش کابینه سعی در استمرار آن دارد.